173. MEKTUP

١٧٣- ﴿ اَلْمَكْتُوبُ الثَّالِثُ وَالسَّبْعُونَ وَالْمِائَةُ : اِلَى الْمِيرْ مُحَمَّدْ نُعْمَانَ فِي جَوَابِ سُؤَالٍ سَئَلَهُ مَعَ بَيَانِ اَسْرَارٍ غَرِيبَةٍ مُتَعَلِّقَةٍ بِالنَّفْيِ وَالاِثْبَاتِ ﴾

بَعْدَ الْحَمْدِ وَالصَّلَاةِ لِيَكُنْ مَعْلُومَ جَنَابِ السَّيِّدِ اَنَّكَ قَدْ سَئَلْتَ اَنَّهُ لَمَّا كَانَ نَفْيُ كُلِّ مَا يَكُونُ مَحْسُوسًا بِالْبَصَرِ اَوْ مُدْرَكًا بِالْخَيَالِ بِكَلِمَةِ "لاَ" ضَرُورِيَّةً لِكَوْنِ الْمَطْلُوبِ الْمُثْبَتِ وَرَاءَ الْحِسِّ وَالْخَيَالِ يَلْزَمُ عَلَى هَذَا اَنْ يَكُونَ مَشْهُودَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَحِقًّا لِلنَّفْيِ وَيَكُونُ الْمَطْلُوبُ الْمُثْبَتُ وَرَاءَ ذَلِكَ الْمَشْهُودِ (**أَيُّهَا الْمَخْدُومُ**) اِنَّ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ كَمَالِ عُلُوِّ شَأْنِهِ كَانَ بَشَرًا وَمُتَّسِمًا بِسِمَةِ الْحُدُوثِ وَالْاِمْكَانِ فَمَاذَا يُدْرِكُ الْبَشَرُ مِنْ خَالِقِ الْبَشَرِ وَمَاذَا يَنَالُ الْمُمْكِنُ الْاَحْقَرُ مِنَ الْوَاجِبِ الْاَكْبَرِ اَمْ كَيْفَ يُحِيطُ الْحَادِثُ بِالْقَدِيمِ الْوَارِثِ جَلَّتْ عَظَمَتُهُ "**لاَ يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا**" نَصٌّ قَاطِعٌ فِي ذَلِكَ قَالَ الشَّيْخُ فَرِيدُ الدِّينِ الْعَطَّارُ ﴿شِعْرٌ﴾:

اَلاَ تَرَى سَيِّدَ الْكَوْنَيْنِ مَا بَلَغَا * لَكِنَّهُ فَقْرٌ فَدَعْ عَنْ نَفْسِكَ التَّعَبَا

(**أَيُّهَا الْمَخْدُومُ**) اَلْأَعَزُّ اِنَّ هَذَا الْمَقَامَ يَسْتَدْعِي تَفْصِيلاً يَنْبَغِي اسْتِمَاعُهُ بِاُذُنِ الْقَلْبِ اِعْلَمْ أَنَّ لِلْكَلِمَةِ الطَّيِّبَةِ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ مَقَامَيْنِ اَعْنِي بِهِمَا النَّفْيَ وَالْاِثْبَاتَ وَلِكُلٍّ مِنَ النَّفْيِ وَالْاِثْبَاتِ اِعْتِبَارَانِ اَلاِعْتِبَارُ الْاَوَّلُ نَفْيُ اسْتِحْقَاقِ عِبَادَةِ الْآلِهَةِ الْبَاطِلَةِ وَاِثْبَاتُ اسْتِحْقَاقِ الْعِبَادَةِ لِلْمَعْبُودِ بِالْحَقِّ وَالْاِعْتِبَارُ الثَّانِي أَنْ يَكُونَ النَّفْيُ مُتَعَلِّقًا بِمَقْصُودَاتٍ غَيْرِ مَقْصُودَةٍ وَمُتَعَلَّقَاتٍ غَيْرِ مَطْلُوبَةٍ وَاَنْ لاَ يَكُونَ مُتَعَلَّقُ الْاِثْبَاتِ غَيْرَ الْمَطْلُوبِ الْحَقِيقِيِّ وَوَرَاءَ الْمَقْصُودِ الْاَصْلِيِّ وَالْكَمَالُ فِي الْاِعْتِبَارِ الْاَوَّلِ فِي الْاِبْتِدَاءِ هُوَ أَنْ يَكُونَ كُلَّمَا هُوَ مَعْلُومٌ وَمَشْهُودٌ دَاخِلاً تَحْتَ كَلِمَةِ "لاَ" وَمَنْفِيًّا بِهَا وَاَنْ لاَ يَكُونَ

شَيْءٌ مَّا مَلْحُوظًا فِى جَانِبِ الْاِثْبَاتِ غَيْرَ التَّكَلُّمِ بِالْمُسْتَثْنَى يَعْنِى لَفْظَةَ الْجَلاَلَةِ وَبَعْدَ مُرُورِ اَزْمَانٍ تَحْصُلُ الْحِدَّةُ لِبَصَرِ الْبَصِيرَةِ وَيَكْتَحِلُ بِكُحْلِ غُبَارِ طَرِيقِ الْمَطْلُوبِ فَحِينَئِذٍ يَكُونُ الْمُسْتَثْنَى اَيْضًا مَشْهُودًا مِثْلَ الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ وَمَعَ ذَلِكَ يَجِدُ السَّالِكُ نَفْسَهُ مُتَعَلِّقًا بِمَا وَرَاءَ ذَلِكَ الْمَشْهُودِ وَيَطْلُبُ الْمَطْلُوبَ مِنْ خَارِجِهِ وَوَجْهُ ذَلِكَ اَنَّ كُلَّمَا كَانَ دَاخِلاً تَحْتَ كَلِمَةِ "لاَ" فِى ابْتِدَاءِ هَذَا الْكَمَالِ كَانَ بِتَمَامِهِ مِنْ دَائِرَةِ الْمُمْكِنَاتِ لَمْ يَكُنْ لَهُ اسْتِحْقَاقُ الْعِبَادَةِ اَصْلاً وَصَارَ مُتَمَيِّزًا مِنَ الْمَعْبُودِ الْمُسْتَحِقِّ لِلْعِبَادَةِ الْمُثْبَتِ بِكَلِمَةِ "اِلاَّ" بِبَرَكَةِ هَذِهِ الْكَلِمَةِ الطَّيِّبَةِ وَلَكِنَّ السَّالِكَ بِسَبَبِ ضَعْفِ بَصِيرَتِهِ لَمْ يَرَ مَرْتَبَةَ الْوُجُوبِ الْمُسْتَحِقَّ لِلْعِبَادَةِ الْمُثْبَتَةِ بِكَلِمَةِ "اِلاَّ" وَلَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْ ذَلِكَ الْمَقَامِ غَيْرَ التَّكَلُّمِ بِالْكَلِمَةِ الْمُسْتَثْنَاةِ وَلَمَّا حَصَلَتِ الْقُوَّةُ لِلْبَصِيرَةِ صَارَ الْمُسْتَثْنَى اَيْضًا مَشْهُودًا مِثْلَ الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ وَلَمَّا كَانَتْ مَرْتَبَةُ الْوُجُوبِ جَامِعَةً لِـــلْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ الْاِلَهِيَّةِ جَلَّ سُلْطَانُهُ وَمُتَعَلَّقُ هِمَّةِ السَّالِكِ هُوَ الْاَحَدِيَّةَ الْمُجَرَّدَةَ بَقِىَ اسْتِحْقَاقُ الْعِبَادَةِ اَيْضًا فِى ذَلِكَ الْمَوْطِنِ مِثْلَ عَدَمِ الْاِسْتِحْقَاقِ فِى الطَّرِيقِ فَلاَجَرَمَ يَطْلُبُ السَّالِكُ مَقْصُودَهُ فِيمَا وَرَاءَ الْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَيَتَحَاشَى عَنِ التَّعَلُّقِ بِمَا سِوَاهُ ﴿شِعْرٌ﴾:

اِذَا سَكَنَ الْفُؤَادُ اِلَى حَبِيبٍ * فَهَلْ يَبْغِى مِنَ الْغَيْرِ الْوِصَالاَ

وُضِعَ عِنْدَ الْبَلاَبِلِ اَلْفُ نَبْتٍ * سِوَى اَزْهَارِ وَرْدٍ قُلْنَ لاَلاَ

وَذَا نِيلُوفَرْ عَشَّاقُ شَمْسٍ * فَهَلْ يُرْضِيهِ رُؤْيَتُهُ الْهِلاَلاَ

وَهَلْ يَجْدِى شَرَابٌ سُكَّرِيٌّ * لِظَمْآنَ بَغَى مَاءً زُلاَلاَ

وَالْكَمَالُ فِى الْاِعْتِبَارِ الثَّانِى الَّذِى فِيهِ الْمَقْصُودُ نَفْىُ الْمَقْصُودَاتِ الْغَيْرِ الْمَقْصُودَةِ هُوَ أَنْ يَكُونَ شُهُودُ مَرْتَبَةِ الْوُجُوبِ اَيْضًا دَاخِلاً تَحْتَ كَلِمَةِ "لاَ" مِثْلَ شُهُودِ مَرَاتِبِ الْاِمْكَانِ وَاَنْ لاَ يَكُونَ شَيْءٌ مَّا مَلْحُوظًا فِى جَانِبِ الْاِثْبَاتِ غَيْرَ التَّفَوُّهِ بِالْكَلِمَةِ الْمُسْتَثْنَاةِ ﴿شِعْرٌ﴾:

وَمَا اُبْدِيكَ مِنْ طَيْرِى عَلاَمَهْ * وَقَدْ أَضْحَى كَعَنْقَاءَ وَهَامَهْ

وَلِلْعَنْقَاءِ بَيْنَ النَّاسِ اسْمٌ * وَلَمْ يَكُ لاِسْمِ طَيْرِى اسْتِدَامَهْ

وَالْحَقُّ اَنَّ الْفِطْرَةَ الْعُلْيَا وَالْهِمَّةَ الْقُصْوَى تَطْلُبُ مَطْلَبًا لاَ يَحْصُلُ مِنْهُ شَيْئٌ بَلْ لاَ يَصِلُ غُبَارُ اْلاِدْرَاكِ اِلَى ذَيْلِهِ أَصْلاً وَالرُّؤْيَةُ اْلاُخْرَوِيَّةُ حَقٌّ وَلَكِنَّ تَصَوُّرَهَا وَتَمَنِّيَهَا يُزْعِجُنَا عَنْ مَحَلِّ الْقَرَارِ وَمَرْكَزِ اْلاِصْطِبَارِ وَالنَّاسُ مَسْرُورُونَ وَمَحْظُوظُونَ بِوَعْدِ الرُّؤْيَةِ اْلاُخْرَوِيَّةِ وَلَيْسَ تَعَلُّقِى وَتَعَشُّقِى اِلاَّ بِغَيْبِ الْغَيْبِ وَاُرِيدُ بِجَمِيعِ الْهِمَّةِ اَنْ لاَ يَخْرُجَ شَيْئٌ مِنَ الْمَطْلُوبِ مِنَ الْغَيْبِ اِلَى الشَّهَادَةِ وَأَنْ لاَ تُبَدَّلَ الْمُرَاسَلَةُ بِالْمُوَاصَلَةِ وَأَنْ لاَ يُحْمَلَ حُمُولُ اْلاَمْرِ مِنَ الْعِلْمِ اِلَى الْعَيْنِ مَاذَا نَصْنَعُ قَدْ جُبِلْتُ عَلَى ذَلِكَ ﴿ع﴾: **لِكُلٍّ مِنَ اْلاِنْسَانِ شَأْنٌ يَخُصُّهُ** * وَاِنْ كَانَ لِى فِى هَذَا الْمَقَامِ اَنْوَاعٌ مِنَ الْجُنُونِ وَلَكِنْ لاَ اَقْدِرُ اَنْ اُحَرِّكَ شَفَتَىَّ مِنَ اْلاَدَبِ ﴿ع﴾: **جُنُونِى مِنْ حَبِيبٍ ذِى فُنُونٍ** ﴿شِعْرٌ﴾:

عُمْرِى مَضَى وَحَدِيثُ وَجْدِى مَا انْقَضَى * وَاللَّيْلُ قَدْ بَلَغَ الْمَدَى فَاقْنَعْ بِذَا

وَالسَّلاَمُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفَى عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ أَتَمُّ الصَّلَوَاتِ وَأَكْمَلُ التَّسْلِيمَاتِ.

TÜRKÇE ANLAMI

Bu mektup Mîr Muhammed Nu'mân'a[329] yazılmış olup, *nefy* ve *isbat* ile ilgili tuhaf sırların açıklamasını ve sorduğu soruların cevabını içermektedir.

Hamd ve Salâttan sonra... Değerli Seyyid hazretlerinin malumu olsun diye sordun: "İsbat edilen matlûbun his ve hayalin ötesinde olması gerektiğinden dolayı göz ile görülen ve hayal ile idrak edilen her şeyin *"lâ"*

[329] Mîr Muhammed Nu'mân için bkz. C.1, Mektup 119, dipnot.

(yoktur) kelimesi ile nefyedilmesi gerekli olunca, Hz. Muhammed'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gördüğünün de nefyi hak etmesi gerekir ve isbat olunmuş matlub bu görmenin de ötesinde olur."

Aziz kardeşim,

Hz. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şânının tüm yüceliği ile birlikte beşerdi ve hudûs (sonradan yaratılmışlık) ve imkan[330] (mümkünlük) özellikleriyle vasıflanmıştı. O halde bir beşer, beşeriyetin yaratıcısını ne denli idrak edebilir ve hakîr bir mümkün, Vâcib-i Ekber'e ne kadar ulaşabilir? Hâdis olan, büyüklüğü çok yüce olan Kadîm ve Vâris'i nasıl kuşatabilir? *"Onlar O'nu ilmen kuşatamazlar."* (Tâhâ, 110) âyeti bu konuya delâlet eden kesin bir nassdır.

Feridüddîn-i Atâr bir beytinde şöyle demiştir:

"Görmez misin? Dünya ve âhiretin efendisi ulaşamadı!
Fakirlikten başka bir şeye; boş yere kendini yorma!"

Çok değerli kardeşim,

Bu makam tafsîlat ve açıklama ister. Can kulağınla dinlemen gerekir. Bil ki, kelime-i tayyibenin (*"lâ ilâhe illallah"*ın) iki makamı vardır. Nefy ve isbâtı kastediyorum. Nefy ve isbâtın her biri için iki itibar vardır:

Birinci itibar: Bâtıl tanrıların ibâdet liyakatini yok edip ibâdet liyakatini Hakk Ma'bûd için kabul etmektir.

İkinci itibar: buradaki nefyin maksûd (gâye) olmayan maksatlar ve istenilmeyen alakalarla ilgili olması; isbâtın alakasının ise Hakîkî Matlûb'un dışındaki bir şeye ve Asıl Maksûd'un ötesine olmamasıdır.

Birinci itibardaki başlangıçta bulunan *kemâl* bilinen ve görünen her şeyin *"lâ"* kelimesinin altına girmesi ve onunla yok edilmesidir. İsbat tarafında ise müstesnânın yani lafza-i celâl'in (Allah lafzının) telaffuzunun dışında herhangi bir şey düşünülmemesidir. Aradan bir süre geçtikten sonra basîret gözünde bir keskinlik hasıl olur ve *matlûb*a giden yolun tozundan oluşan sürme ile sürmelenir. İşte o zaman müstesnâ da kendisinden istisna edilenler gibi görünenlerden olmaya başlar. Bununla beraber sâlik nefsini bu gördüğünün ötesiyle alakalı bulur ve onun dışında bir matlûb arar. Bunun sebebi bu kemâlin başlangıcında *"lâ"* kelimesinin altına giren her şeyin tamamıyla mümkünât dairesinden olması ve ibâdete kesinlikle layık olmamasıdır.

[330] İmkan için bkz. C.1, Mektup 14 deki ilgili dipnot.

Bu kelime-i tayyibe'nin bereketinin sonucu olarak *"illâ"* kelimesi ile ibâdet edilmeye layık olan Ma'bûd'u ayırmış olur. Ancak sâlik basiretinin zayıflığı sebebiyle *"illâ"* kelimesiyle isbat edilen ibâdete layık olan Vücûb mertebesini göremez. Ve müstesnâ olan kelimeyi telaffuz etmenin dışında bu makamdan bir nasibi olmaz. Ne zaman ki basiret güçlenir artık müstesnâ da müstesnâ minh gibi müşâhede edilmeye başlar. Vücûb mertebesi de ilâhî sıfatları ve isimleri toplayıcı olup sâlikin himmetinin alakası da *mücerred ahadiyyet* olunca artık bu makamda geriye ibâdete müstahaklık, yolda ibâdete müstahak olmamak gibi kalır. Tabîîki sâlik matlûbunu isimlerin ve sıfatların ötesinde arar ve onun dışındakiler (mâsivâ) ile bağlantı kurmaktan sakınır.

"Kalp bir sevgilide sükûnet bulunca,
Başkasıyla vuslatın peşine düşer mi!" (Şiir).
"Bülbüllerin yanına binlerce bitki koysan,
Gülün dışındakiler için; "hayır, hayır" diye tuttururlar!" (Şiir).
"Şu nilüfer çiçeği aşıktır güneşe!
Hilâli görmesi verir mi ona neşe!" (Şiir).
"Şekerli bir içecek fayda etmez!
Susamıştır soğuk suyu arar o!" (Şiir).

İçinde, gâye olmayan maksatları nefyetme maksadı olan ikinci itibardaki kemâl, Vücûb mertebesinin şühûdu aynı şekilde imkan mertebelerinin şühûdu gibi *"lâ"* kelimesinin altına girmesi ve isbat tarafında müstesnâ kelimenin telaffuzunun dışında herhangi bir şeyin düşünülmemesidir.

"Kuşumun alâmetlerinden ne anlatayım sana,
Anka kuşu gibi mevhûmdur!
İnsanlar arasında ankanın bir ismi vardır,
Lâkin kuşumun isminde bir karar yoktur" (Şiir)

Gerçekte yüce fıtrat ve yüksek himmet ulaşılamayacak olanı, hatta idrakin, tozunun eteğine bile varamayacağı şeyi ister.

Uhrevî ru'yet (Allah'ı âhirette görmek) haktır. Ancak onu tasavvur ve temennî etmek karar mahallinde ve sabır merkezinde bizi rahatsız eder. Uhrevî ru'yet vaadi sebebiyle insanlar sevinmekte hoşnut olmaktadır. Benimse gaybın gaybının dışında hiçbir aşkım ve tutkum yoktur. Bütün himmetimle gayretimle istiyorum ki *matlûb*dan hiçbir şey gaybdan

şehâdete çıkmasın. Mektuplar ve elçiler aracılığı ile olan irtibat yerini vuslata bırakmasın. İşin yükleri ilimden alınarak göze yüklenmesin.

Ne yapalım… benim yaratılışım böyle…

"Her insanın kendine özgü bir durumu vardır!" (Şiir).

Her ne kadar bu makamda benim de bazı deliliklerim olsa da edebimden dolayı dudaklarımı hareket ettiremiyorum.

"Benim deliliğim onca maharetleri olan sevgili sebebiyledir!" (Şiir).

"Ömür bitti anlatamadım vecdimi!

Gece sona erdi yetin bu kadarla!"

Selam hidayete tabî olana ve Mustafa'nın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yoluna sımsıkı sarılana olsun.

KELİME ANLAMI

173. ≺ اَلْمَكْتُوبُ الثَّالِثُ وَالسَّبْعُونَ وَالْمِائَةُ **Yüz yetmiş üçüncü mektup** *(Kime gönderilmiştir?)* اِلَى الْمِيرْ مُحَمَّد نُعْمَانَ **Mîr Muhammed Nu'man'a** *(Ne hakkındadır?)* فِي جَوَابِ سُؤَالٍ سَئَلَهُ **Sorduğu sorunun cevabı hakkındadır** مَعَ بَيَانِ اَسْرَارٍ غَرِيبَةٍ **Bir takım ilginç sırların beyanıyla birlikte** مُتَعَلِّقَةٍ بِالنَّفْيِ وَالْاِثْبَاتِ **Ki (bu sırlar) nefi ve ispatla (Kelime-i Tevhid'le) alakalıdır** ≻

بَعْدَ الْحَمْدِ وَالصَّلَاةِ Hamd ve salâttan sonra لِيَكُنْ مَعْلُومَ جَنَابِ السَّيِّدِ Değerli Seyyid'in mâlumu olsun ki; اَنَّكَ قَدْ سَئَلْتَ Sen sormuşsun *(Ne diye?)* اَنَّهُ لَمَّا كَانَ Ne zaman ki oldu *(Ne?)* نَفْيُ كُلِّ مَا يَكُونُ مَحْسُوسًا اَوْ مُدْرَكًا Görülen şeylerin nefyi *(Ne ile?)* بِالْبَصَرِ Göz ile بِالْخَيَالِ Veya hayal ile idrak edilen (şeylerin nefyi) *(Ne ile nefyi?)* بِكَلِمَةِ "لَا" "La" kelimesiyle *(Ne oldu?)* ضَرُورِيَّةً Zorunlu oldu *(Niçin zorunlu oldu?)* لِكَوْنِ الْمَطْلُوبِ الْمُثْبَتِ (İllallah kelimesiyle) ispat edilen matlup olduğu için *(Nerede?)* وَرَاءَ الْحِسِّ وَالْخَيَالِ His ve hayalin ötesinde (olduğu için, göz ile görülen ve hayal ile idrak edilen her şeyin nefyi zorunlu olunca) يَلْزَمُ عَلَى هَذَا Bu durumda gerekir *(Ne?)* اَنْ يَكُونَ مَشْهُودَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allah'ın Resûlü Muhammed -sallallâhu aleyhi vesellem-'in gördüklerinin olması *(Ne olması?)* مُسْتَحَقًّا لِلنَّفْيِ Nefy edilmeye layık olması وَيَكُونُ

وَرَاءَ ذَلِكَ الْمَشْهُودِ Bu görünenin ötesinde olması (gerekir diye sormuşsun) (أَيُّهَا الْمَخْدُومُ) Ey Azizim! انَّ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Şüphesiz ki; Allah'ın Resûlü Muhammed -sallallâhu aleyhi vesellem- مَعَ كَمَالِ عُلُوِّ شَأْنِهِ Şânının son derece yüce olmasıyla birlikte كَانَ بَشَرًا Bir beşer idi وَمُتَّسِمًا بِسِمَةِ الْحُدُوثِ وَالْامْكَانِ Sonradan yaratılma ve imkan özelliğiyle vasıflanmıştı فَمَاذَا يُدْرِكُ الْبَشَرُ Öyleyse bir beşer neyi idrak edebilir? *(Kimden?)* مِنْ خَالِقِ الْبَشَرِ Beşerin yaratıcısından وَمَاذَا يَنَالُ Ve neyi elde edebilir? *(Kimi?)* اَلْمُمْكِنُ الْاَحْقَرُ Her şeyden düşük olan mümkün *(Kimden?)* مِنَ الْوَاجِبِ الْاَكْبَرِ Her şeyden büyük olan Vâcip Teâla'dan اَمْ كَيْفَ يُحِيطُ الْحَادِثُ Yoksa hâdis (sonradan yaratılan) nasıl kuşatabilir? *(Kimi?)* بِالْقَدِيمِ الْوَارِثِ Kadîm (evveli olmayan) ve (her şey kendisine kalacak olan) Vâris'i جَلَّتْ عَظَمَتُهُ Onun büyüklüğü yücedir "لاَ يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا" "Onlar, onu ilmen kavrayamazlar" (ayeti) نَصٌّ قَاطِعٌ Kesin bir nasstır *(Hangi konuda?)* فِي ذَلِكَ Bu konuda قَالَ الشَّيْخُ فَرِيدُ الدِّينِ الْعَطَّارُ Şeyh Feriduddîn Attâr dedi ki; ﴿شِعْرٌ﴾: Şiir:

اَلاَ تَرَى Görmez misin ki? سَيِّدَ الْكَوْنَيْنِ İki Cihan Efendisi مَا بَلَغَا Ulaşamadı لَكِنَّهُ Onun eriştiği ancak فَقْرٌ Fakirliktir فَدَعْ عَنْ نَفْسِكَ التَّعَبَا Öyleyse nefsini yormaktan vazgeç!

(أَيُّهَا الْمَخْدُومُ) اَلأَعَزُّ Çok Kıymetli Azizim! انَّ هَذَا الْمَقَامَ Şüphesiz bu makam; يَسْتَدْعِى تَفْصِيلاً Açıklama ister يَنْبَغِى اسْتِمَاعُهُ Ki, bunu dinlemek gerekir *(Ne ile?)* بِاُذُنِ الْقَلْبِ Can kulağı ile اعْلَمْ Bilesin ki; أَنَّ لِلْكَلِمَةِ الطَّيِّبَةِ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ Kelime-i Tayyibe –Lâ ilâhe illallah- için vardır *(Ne?)* مَقَامَيْنِ İki makam اَعْنِى بِهِمَا Bu iki makamla ifade ediyorum *(Neyi?)* اَلنَّفْىَ وَالْاِثْبَاتَ Nefy ve ispatı وَلِكُلٍّ مِنَ النَّفْىِ وَالْاِثْبَاتِ Nefy ve ispattan her biri için de vardır *(Ne?)* اعْتِبَارَانِ İki itibar اَلاِعْتِبَارُ الاَوَّلُ Birinci itibar; نَفْىُ اسْتِحْقَاقِ عِبَادَةِ الْالِهَةِ الْبَاطِلَةِ Bâtıl ilahların, ibadete layık olduklarını nefyetmek وَاِثْبَاتُ اسْتِحْقَاقِ الْعِبَادَةِ Ve

ibadete layık olmayı ispat etmektir *(Kime?)* لِلْمَعْبُودِ بِالْحَقِّ Hakkıyla mâbud olan Allâh-u Teâla'ya وَالْاِعْتِبَارُ الثَّانِى İkinci itibar; اَنْ يَكُونَ النَّفْىُ مُتَعَلِّقًا Nefyin alâkalı olmasıdır *(Ne ile?)* بِمَقْصُودَاتٍ غَيْرِ مَقْصُودَةٍ وَمُتَعَلَّقَاتٍ غَيْرِ مَطْلُوبَةٍ Gaye olmayan maksatlar Ve istenmeyen uğraşlarla *(İkinci itibar daha nedir?)* وَاَنْ لَا يَكُونَ مُتَعَلَّقُ الْاِثْبَاتِ İspatın alâkalı olduğu şeyin غَيْرَ الْمَطْلُوبِ الْحَقِيقِىِّ Hakîki matlûbun dışında وَوَرَاءَ الْمَقْصُودِ الْاَصْلِىِّ Ve asıl maksûdun ötesinde bir şey olmamasıdır وَالْكَمَالُ فِى الْاِعْتِبَارِ الْاَوَّلِ Birinci itibardaki kemâl *(Nerede?)* فِى الْاِبْتِدَاءِ Başlangıçta *(Nedir?)* هُوَ اَنْ يَكُونَ Olmasıdır *(Neyin?)* كُلَّمَا هُوَ مَعْلُومٌ وَمَشْهُودٌ Bilinen ve müşâhede edilen her şeyin *(Ne olmasıdır?)* دَاخِلًا تَحْتَ كَلِمَةِ "لَا" "La" kelimesinin altına girmiş وَمَنْفِيًّا بِهَا Ve onunla nefyedilmiş olmasıdır *(Daha nedir?)* وَاَنْ لَا يَكُونَ شَيْءٌ مَّا مَلْحُوظًا Ve hiçbir şeyin göz önünde bulundurulmamasıdır *(Nerede?)* فِى جَانِبِ الْاِثْبَاتِ İspat tarafında *(Neden başka?)* غَيْرَ التَّكَلُّمِ بِالْمُسْتَثْنَى İstisnâ edilen kelimenin telâffuzundan başka يَعْنِى لَفْظَةَ الْجَلَالَةِ Yani Lafza-ı Celal (Allah lafzın'dan başka bir şeyin göz önünde bulundurulmamasıdır) وَبَعْدَ مُرُورِ اَزْمَانٍ Ve aradan uzun zamanlar geçtikten sonra تَحْصُلُ الْحِدَّةُ Keskinlik hâsıl olur *(Ne için?)* لِبَصَرِ الْبَصِيرَةِ Basîret gözü için وَيَكْتَحِلُ Ve o göz sürmelenir *(Ne ile?)* بِكُحْلِ غُبَارِ طَرِيقِ الْمَطْلُوبِ Matlûba giden yolun tozundan oluşan sürme ile فَحِينَئِذٍ İşte bu durumda يَكُونُ الْمُسْتَثْنَى اَيْضًا مَشْهُودًا İstisna edilen (Allah) da müşâhede edilir *(Ne gibi?)* مِثْلَ الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ Kendisinden istisna yapılan (diğer ilahlar) gibi وَمَعَ ذَلِكَ Bununla beraber يَجِدُ السَّالِكُ نَفْسَهُ Sâlik kendini bulur *(Nasıl bulur?)* مُتَعَلِّقًا بِمَا وَرَاءَ ذَلِكَ الْمَشْهُودِ Bu müşâhede edilenin ötesindeki şeylerle uğraşır bulur وَيَطْلُبُ الْمَطْلُوبَ Ve matlûbunu elde etmeye çalışır *(Nereden?)* مِنْ خَارِجِهِ Onun dışından وَوَجْهُ ذَلِكَ Bunun sebebi de اَنَّ كُلَّمَا كَانَ دَاخِلًا Her dahil olan şey *(Nereye?)* تَحْتَ كَلِمَةِ "لَا" "La" kelimesinin altına *(Nerede?)* فِى اِبْتِدَاءِ هَذَا الْكَمَالِ Bu kemâlin başlangıcında كَانَ بِتَمَامِهِ Tamamıyla olmuştur *(Neden?)* مِنْ دَائِرَةِ الْمُمْكِنَاتِ Mümkinat dairesinden لَمْ يَكُنْ لَهُ Ve onun için asla olmamıştır *(Ne?)* اِسْتِحْقَاقُ الْعِبَادَةِ اَصْلًا İbadete layık olmak وَصَارَ مُتَمَيِّزًا Ve (mümkinat dairesinden olan her şey) ayrılmıştır *(Kimden?)* مِنَ الْمَعْبُودِ الْمُسْتَحَقِّ لِلْعِبَادَةِ İbadete layık

olan mâbuttan *(Öyle mâbud ki;)* "الاّ" اَلْمُثْبَت بِكَلِمَة "İllâ" kelimesiyle ispat edilen mâbuttan *(Neyin bereketiyle ayrılmıştır?)* بِبَرَكَة هَذِه الْكَلِمَة الطَّيِّبَة Bu Kelime-i Tayyibe'nin bereketiyle وَلَكِنّ لَمْ يَرَ السَّالِكُ Ancak sâlik بِسَبَب ضَعْف بَصِيرَتِه Basîretinin zayıf olması sebebiyle اَلْمُسْتَحِقّ لِلْعِبَادَة Göremedi *(Neyi?)* مَرْتَبَة الْوُجُوب Vücûb mertebesini *(Öyle Vücûb mertebesi ki;)* وَلَمْ يَكُنْ لَهُ İbadete layık olan "الاّ" اَلْمُثْبَتَة بِكَلِمَة Ve "illâ" kelimesiyle ispat edilmiş olan غَيْرُ نَصِيبٌ Ve onun nasibi olmadı *(Neden?)* مِنْ ذَلِكَ الْمَقَام Bu makamdan *(Neden başka?)* التَكَلُّم Telâffuz etmekten başka *(Neyi?)* بِالْكَلِمَة الْمُسْتَثْنَاة İstisnâ edilen (İllallah) kelimesini وَلَمَّا حَصَلَت الْقُوَّة Ama ne zaman ki kuvvet hâsıl oldu *(Niçin?)* لِلْبَصِيرَة Sâlikin basîreti için صَارَ الْمُسْتَثْنَى اَيْضًا مَشْهُودًا İstisnâ edilen (Allah) da müşâhede edilir oldu *(Nasıl?)* مِثْلُ الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ Tıpkı kendisinden istisnâ yapılan ("Lâ ilâhe" lafzındaki ilahlar) gibi وَلَمَّا كَانَتْ Ve ne zaman ki oldu *(Ne?)* مَرْتَبَةُ الْوُجُوب Vücûb mertebesi *(Ne oldu?)* جَامِعَةً لِـلاَسْمَاء وَالصِّفَات الاِلَهِيَّة جَلَّ سُلْطَانُهُ Saltanatı yüce ilâhi isim ve sıfatları cem' edici olunca وَمُتَعَلَّقُ هِمَّة السَّالِك Ve sâlikin gayretinin yöneldiği şey هُوَ الاَحَدِيَّة الْمُجَرَّدَة Mücerred ehâdiyyet olunca بَقِيَ Kalıverdi *(Ne?)* اِسْتِحْقَاقُ الْعِبَادَة اَيْضًا İbadete layık olma hali *(Neredeki?)* فِي ذَلِكَ الْمَوْطِن Bu makamdaki *(Nasıl kalıverdi?)* مِثْلَ عَدَم الاِسْتِحْقَاق Tıpkı ibadete layık olmama hali gibi *(Neredeki?)* فِى الطَّرِيق Yoldaki (seyr-i sülûk esnasında olduğu gibi) فَلاَجَرَمَ Bu durumda şüphesiz يَطْلُبُ السَّالِكُ مَقْصُودَهُ Sâlik maksudunu arar *(Nerede?)* فِيمَا وَرَاءَ الاَسْمَاء وَالصِّفَات İsim ve sıfatların ötesinde وَيَتَحَاشَى Ve sakınır *(Neden?)* عَنِ التَّعَلُّق İlgilenmekten *(Ne ile?)* بِمَا سِوَاهُ Ondan başkası ile ﴿شِعْرٌ﴾ : Şiir:

فَهَلْ يَبْغِى İster mi? اذَا سَكَنَ الْفُؤَادُ Gönül güvendiğinde *(Kime?)* اِلَى حَبِيب Sevdiğine *(Neyi?)* مِنَ الْغَيْر Başkasına الْوِصَالاَ Kavuşmayı وُضِعَ عِنْدَ الْبَلاَبِل Bülbüllerin önüne konmuş *(Ne?)* أَلْفُ نَبْت Yüz (çeşit) bitki *(Neden başka?)* سِوَى اَزْهَار وَرْد Gül çiçeklerinden başka قُلْنَ لاَلاَ Onlar hayır, hayır demişler وَذَا نِيلُوفَرٌ Şu Nilüfer çiçeği عَشَّاقُ شَمْس Güneşe aşıktır فَهَلْ يُرْضِيه Hiç onu hoşnut eder mi? *(Ne?)* رُؤْيَتُهُ Görmesi *(Neyi?)* اَلْهِلاَلاَ

Hilali يَجْدِى وَهَلْ Ve fayda verir mi? (Ne?) شَرَابٌ سُكَّرِىٌّ Şekerli içecek (Kime?) لِظَمْآنَ Susuz birine ki; يَبْغِى O arar (Ne?) مَاءً زُلَالاً Soğuk su

نَفْىُ Ki, orada maksat الَّذِى فِيهِ الْمَقْصُودُ İkinci itibardaki kemâl وَالْكَمَالُ فِى الاِعْتِبَارِ الثَّانِى الْمَقْصُودَاتِ الْغَيْرِ الْمَقْصُودَةِ Gaye olmayan maksatları ortadan kaldırmaktır هُوَ İkinci mertebedeki bu kemâl أَيْضًا أَنْ يَكُونَ شُهُودُ مَرْتَبَةِ الْوُجُوبِ Vücûb mertebesini müşâhede etmenin de "لَا" دَاخِلاً تَحْتَ كَلِمَةِ "La" kelimesinin altına dahil olmasıdır (Ne gibi?) مِثْلَ شُهُودِ مَرَاتِبِ الاِمْكَانِ İmkan mertebelerini müşâhedesi gibi وَاَنْ لَا يَكُونَ شَيْئٌ مَّا Ve hiçbir şeyin مَلْحُوظًا Göz önünde bulundurulmamasıdır (Nerede?) فِى جَانِبِ الاِثْبَاتِ İspat tarafında (Neden başka?) غَيْرَ التَّفَوُّهِ Telâffuz etmekten başka (Neyi?) بِالْكَلِمَةِ الْمُسْتَثْنَاةِ İstisnâ edilen kelimeyi ﴾شِعْرٌ﴿ : Şiir:

وَمَا اُنْبِئُكَ Sana neyi bildireyim (Neden?) مِنْ طَيْرِى Kuşumdan (Ne olarak?) عَلَامَةً Alâmet olarak وَقَدْ أَضْحَى Şüphesiz dönüşüverdi (Ne gibi?) كَعَنْقَاءَ Anka kuşu gibi (Neye dönüşüverdi?) وَهَامَةً Hayâli olmaya وَلِلْعَنْقَاءِ Anka'nın بَيْنَ النَّاسِ İnsanlar arasında اِسْمٌ Adı vardır وَلَمْ يَكُ Ama olmadı (Ne için?) لِاسْمِ طَيْرِى Kuşumun adı için (Ne?) اِسْتِدَامَةٌ Süreklilik, karar

وَالْحَقُّ Doğrusu اَنَّ الْفِطْرَةَ الْعُلْيَا Üstün yaratılış وَالْهِمَّةَ الْقُصْوَى Ve yüce gayret تَطْلُبُ Peşine düşer (Neyini?) مَطْلَبًا Öyle bir isteğin ki; لَا يَحْصُلُ Elde edilemez (Neden?) مِنْهُ O istekten (Ne?) شَيْئٌ Hiçbir şey بَلْ لَا يَصِلُ Hatta asla ulaşamaz (Ne?) غُبَارُ الاِدْرَاكِ Anlayışın tozu bile (Nereye?) اِلَى ذَيْلِهِ أَصْلاً Onun eteğine وَالرُّؤْيَةُ الاُخْرَوِيَّةُ حَقٌّ Âhiretteki (Allah'ı) görme haktır وَلَكِنَّ تَصَوُّرَهَا Ancak bunu düşünmek وَتَمَنِّيَهَا Ve arzulamak يُزْعِجُنَا Bizi kaldırır (Nereden?) عَنْ مَحَلِّ الْقَرَارِ Oturduğumuz yerden وَمَرْكَزِ الاِصْطِبَارِ Ve sabır mevkiinden وَالنَّاسُ Halbûki insanlar مَسْرُورُونَ وَمَحْظُوظُونَ Sevinçlidirler ve haz duyarlar (Ne ile?) بِوَعْدِ الرُّؤْيَةِ الاُخْرَوِيَّةِ Âhirette (Allah'ı) görme va'di, sözüyle وَلَيْسَ تَعَلُّقِى

وَتَعَشُّقِى Oysa benim tutkum ve aşkım olmadı اِلاَّ بِغَيْبِ الْغَيْبِ Sadece gaybın gaybına, bilinmezlerin bilinmezine oldu وَاُرِيدُ بِجَمِيعِ الْهِمَّةِ Ve ben bütün gayretimle istiyorum (Neyi?) اَنْ لاَ يَخْرُجَ Çıkmamasını (Neyin?) شَيْئٌ مِنَ الْمَطْلُوبِ Matlûbtan hiçbir şeyin (Nereden?) مِنَ الْغَيْبِ Gayb, bilinmezlik halinden (Nereye?) اِلَى الشَّهَادَةِ Şehâdet, bilinme haline (Daha?) وَأَنْ لاَ تُبَدَّلَ Ve dönüşmemesini istiyorum (Neyin?) اَلْمُرَاسَلَةُ Yazışmanın (Neye?) بِالْمُوَاصَلَةِ Kavuşmaya (Daha?) وَأَنْ لاَ يُحْمَلَ Ve taşınmamasını istiyorum (Neyin?) حُمُولُ الاَمْرِ Bu işin yüklerinin (Nereden?) مِنَ الْعِلْمِ Bilmekten (İlme'l-yakin mertebesinden) (Nereye?) اِلَى الْعَيْنِ Gözle görmeye (Ayne'l-yakin mertebesine) مَاذَا نَصْنَعُ Ne yapalım? قَدْ جُبِلْتُ Ben yaratıldım (Ne üzere?) عَلَى ذَلِكَ Bu fıtrat üzere ﴿ع:﴾ Mısra: لِكُلٍّ مِنَ الاِنْسَانِ Her insanın* شَأْنٌ يَخُصُّهُ Kendine özel bir hali vardır وَاِنْ كَانَ لِى Her ne kadar benim فِى هَذَا الْمَقَامِ Bu makamda اَنْوَاعٌ مِنَ الْجُنُونِ Türlü türlü deliliklerim olsa da وَلَكِنْ لاَ اَقْدِرُ Ancak güç yetiremiyorum (Neye?) اَنْ اُحَرِّكَ شَفَتَىَّ Dudaklarımı oynatmaya (Neden ötürü?) مِنَ الاَدَبِ Edepten ötürü ﴿ع:﴾ Mısra: جُنُونِى Benim deliliğim مِنْ حَبِيبٍ Sevdiğimden kaynaklanır ذِى فُنُونٍ Ki o, bir çok mahâret sahibidir ﴿شِعْرٌ﴾ : Şiir:

مَا انْقَضَى Ömrüm geçti عُمْرِى مَضَى وَحَدِيثُ وَجْدِى Ama vecdimden bahsetmek Bitmedi وَاللَّيْلُ Gece de قَدْ بَلَغَ الْمَدَى Sonuna geldi فَاقْنَعْ بِذَا Yetin bununla

وَالسَّلاَمُ Selam عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى Hak yola tâbi olana وَالْتَزَمَ Ve sımsıkı sarılana olsun (Neye?) مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفَى Hz. Muhammed Mustafa'ya tâbi olmaya عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ Ona ve ehline أَتَمُّ الصَّلَوَاتِ En tamam dualar وَأَكْمَلُ التَّسْلِيمَاتِ Ve en mükemmel selamlar olsun.

